

Διαλέξεις του ΣΦΜΒΠ, Αμφιθέατρο «Μελίνα Μερκούρη»
Πέμπτη, 14 Μαρτίου 2024

*Οι στρατιωτικοί άγιοι στο Βυζάντιο. Εικονογραφία και
ιδεολογία μέσα από τις εικόνες της Συλλογής του Μουσείου
Βυζαντινού Πολιτισμού.*

Δρ Αγαθονίκη Τσιλιπάκου,
Γενική Διευθύντρια Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού
atsilipakou@culture.gr

Εικόνα με την Ετοιμασία του Θρόνου και τέσσερις αγίους (Δημήτριο, Θεόδωρο, Γεώργιο, Προκόπιο), τέλη 10ου – αρχές 11ου αι., στεατίτης, Μουσείο Λούβρου [THE GLORY OF BYZANTIUM 1997, αρ. 103]

Εικόνα αγίου Δημητρίου, β' μισό 10ου αι.,
ελεφαντόδοντο,
The Metropolitan Museum of Art
[THE GLORY OF BYZANTIUM 1997, n. 81]

Ο άγιος Δημήτριος
Μικρογραφία χειρογράφου
μονής Διονυσίου
(αρ. 587μ., φ. 123α), 1059
[Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΟΡΟΥΣ]

Οι άγιοι Γεώργιος και Δημήτριος
Καμέο,
Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας
11ος-12ος αι.
GLORY OF BYZANTIUM, 132

Ο άγιος Γεώργιος
Λεπτομέρεια
φορητής εικόνας,
Σινά, 13ος αι.
[BYZANTIUM FAITH
AND POWER, 372-
373]

Ο άγιος Δημήτριος
Ψηφιδωτό κυρίως ναού και τοιχογραφία ΝΔ παρεκκλησίου,
Μονή Οσίου Λουκά, 11ος αι. [Στίκας 1970, πίν. 47α, 48β, 76]

Εικόνα με αγίους Γεώργιο, Θεόδωρο και Δημήτριο,
Τέλη 11ου – αρχές 12ου αι., Μουσείο Ερμιτάζ, Αγία Πετρούπολη
[THE GLORY AND BYZANTIUM 1997, αρ. 69]

Εικόνα με τον άγιο Δημήτριο έφιππο,
Τέλη 13ου – αρχές 14ου αι.,
στεατίτης,
Κρεμλίνο, Μόσχα
[BYZANTIUM, FAITH AND POWER 2004, εικ.
7.7., σ. 214]

Φορητή εικόνα, β' μισό 13ου αι. Ι. Μ. Μεγίστης Λαύρας
[Βοκοτόπουλος 1995, ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ, αρ. 108]

Μαρμάρινη εικόνα, 12ος/13ος αι.
Άγιος Μάρκος Βενετίας,
[LANGE 1964, εικ. 28]

Φορητή εικόνα, 12ος/αρχές 13ου αι.
Μόσχα, Πανακοθήκη Tretiakov
[LASAREV 1996-1997, αρ. 20]

Άγιοι Δημήτριος, Γεώργιος και Ευστάθιος, Ι. Μ. Χιλανδαρίου (1320-1321)

Εικόνα αγίου Γεωργίου, 17ος αι.
(ΜΒΠ ΒΕΙ 215, 23,5Χ17,5Χ2,2 εκ., δωρεά
Δημητρίου Οικονομοπούλου)

Εικόνα αγίου Δημητρίου, 17ος αι.
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 719, 121Χ47Χ3 εκ.)

Fig. 9. Funerary stele in Cirencester. Sextus Valerius Genalis.
Ρωμαϊκή επιτύμβια στήλη
[ΔΧΑΕ (1989-1990), Αθήνα 1991,
σ. 40, εικ. 9]

Λεπτομέρεια από το δίπτυχο Barberini,
Μουσείο Λούβρου
[WEITZMANN 1976, εικ. 29]

196

Ανάγλυφο με τους αγίους Γεώργιο και Θεόδωρο, έφιππους, δρακοντοκτόνους
μέσα 11ου – αρχές 12ου αι., Κίεβο
[THE GLORY OF BYZANTIUM 1997, αρ. 196]

Εικόνα με τον άγιο Μερκούριο να φονεύει τον αυτοκράτορα Ιουλιανό, 10ος αι., Ι. Μ. Σινά [WEITZMANN 1976, Β.49, πίν. ΧΧΧΙ CIV]

Εικ. 10. Άγιος Δημητρίος ένθρονος. Χρυσή σφραγίδα του βούλγαρου ηγεμόνα Ίβαν Ασάν Β'. 1230.

Εικ. 11. Ο δεσπότης της Θεσσαλονίκης Μανουήλ Άγγελος Κομνηνός Δούκας και ο άγιος Δημήτριος. Νόμισμα. 1230-1238.

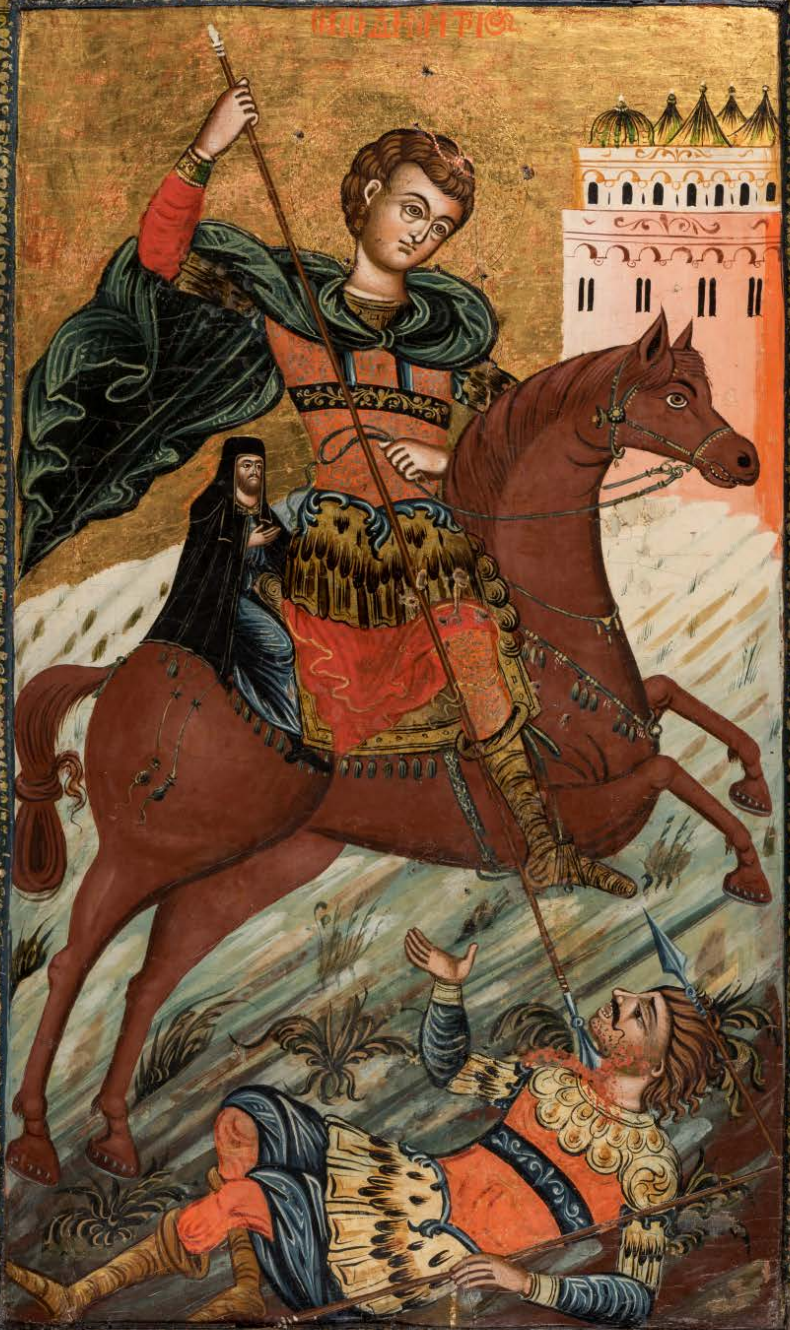
[Τ. Παπαμαστοράκης ΔΧΑΕ 20 (1998), Αθήνα 1999, 228, εικ. 10. 11]

Εικόνα αγίου Δημητρίου,
α' μισό 17ου αι.
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 184 (101×54×3.3 εκ., δωρεά
Δημητρίου Οικονομοπούλου)

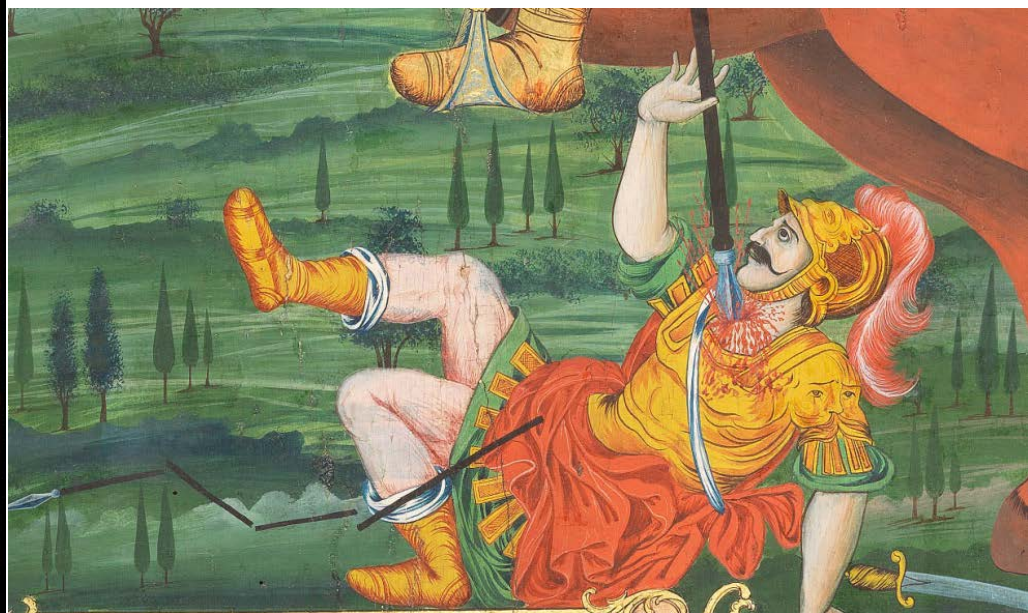

Εικόνα αγίου Δημητρίου,
18ος αι.
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 513, 85×52×4.5 εκ.)

Εικόνα αγίου Δημητρίου,
1838
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 673,128×78×3.5 εκ.)

Εικόνα αγίου Γεωργίου,
17ος-18ος αι.

(ΜΒΠ, ΒΕΙ 135, 29×18.5×1.8 εκ. , δωρεά
Δημητρίου Οικονομοπούλου)

Εικόνα αγίου Γεωργίου,
β' μισό 17ου αι.
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 65, 34.5×25.5×3.5 εκ.,
δωρεά Δημητρίου Οικονομοπούλου)

Εικόνα αγίου Γεωργίου, 1760
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 1023, 78.2×45.7×4.2 εκ.)

Εικόνα αγίου Γεωργίου,
18ος αι.
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 756, 77×55×2.5 εκ.)

Εικόνα αγίου Γεωργίου,
τέλη 15ου – αρχές 16ου αι.
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 77, 55×43.5×3.5 εκ., δωρεά
Δημητρίου Οικονομοπούλου)

Μαρμάρινη εικόνα, 12ος/13ος αι.
Άγιος Μάρκος Βενετίας,
[LANGE 1964, εικ. 28]

Φορητή εικόνα, 12ος/αρχές 13ου αι.
Μόσχα, Πανακοθήκη Tretiakov
[LASAREV 1996-1997, αρ. 20]

Εικόνα αγίου Γεωργίου,
τέλη 15ου – αρχές 16ου αι.
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 77, 55×43.5×3.5 εκ., δωρεά
Δημητρίου Οικονομοπούλου)

Εικόνα αγίου Γεωργίου,
17ος αι.

(ΜΒΠ, ΒΕΙ 217, 23×17.5×2.3 εκ., δωρεά
Δημητρίου Οικονομοπούλου)

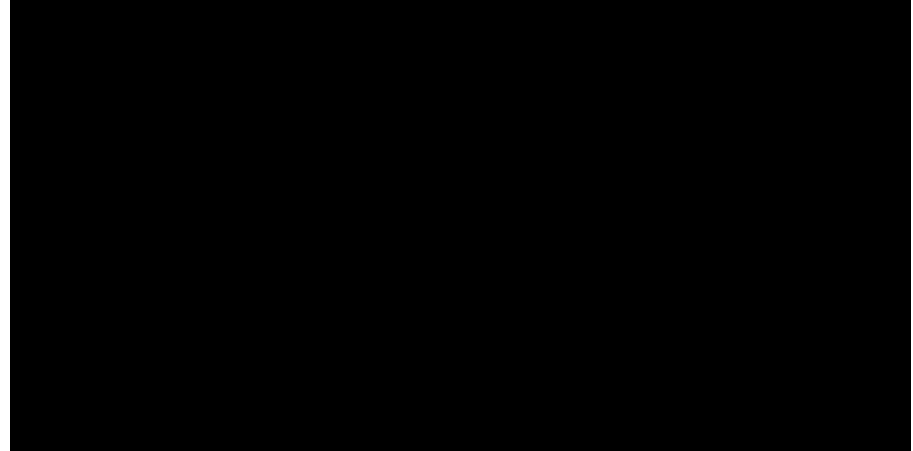
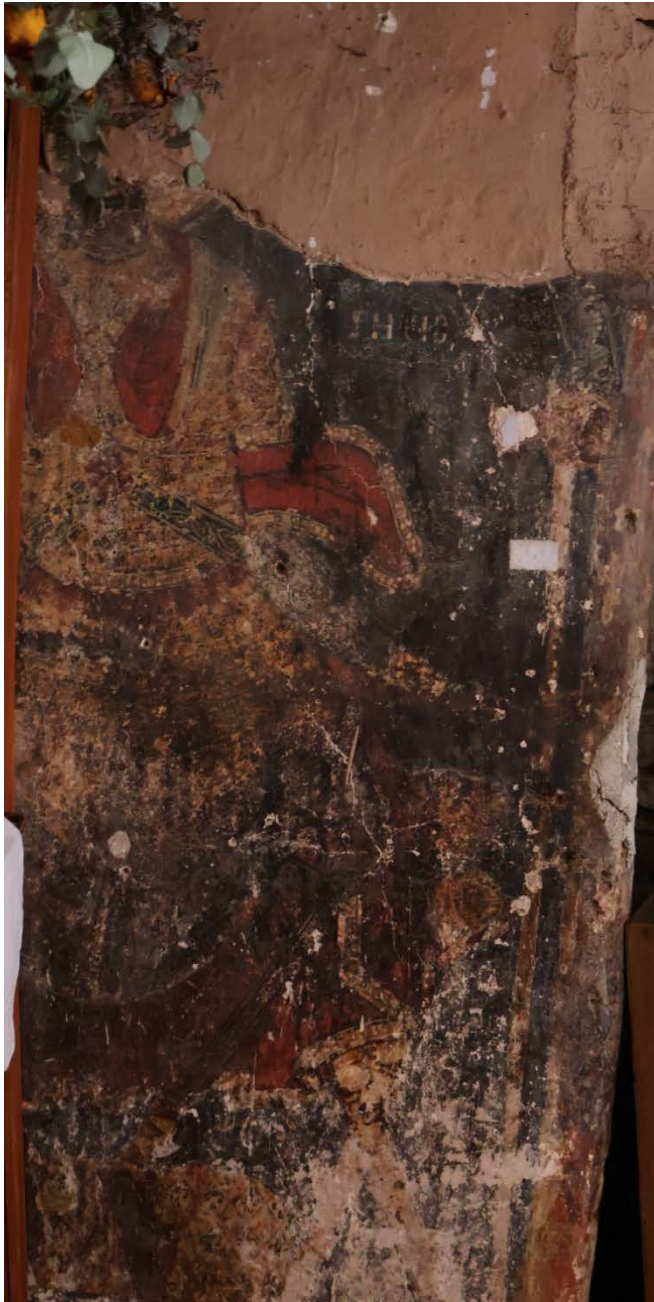
Αμφιπρόσωπη φορητή εικόνα, α΄ όψη, β΄ μισό 12ου αι.,
Βυζαντινό Μουσείο Βέροιας [Παπαζώτος 1995, αρ. 7]

Φορητή εικόνα, β΄ μισό 13ου αι., Μονή Μεγίστης Λαύρας
[Βοκοτόπουλος 1995, αρ. 108]

Εικόνα αγίου Γεωργίου,
τέλη 14ου αι.
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 964,85×74.5×5.6 εκ.)

Τοιχογραφία με τον άγιο Γεώργιο
Διασορίτη και λεπτομέρεια αυτής,
β' μισό 12ου αι.
Ναός Αγίου Αλυπίου, Καστοριά
(φωτ. αρχείο ΕΦΑ Καστοριάς)

Εικόνα αγίου Γεωργίου, 13ος
αι.(;), Ι. Μ. Ξενοφώντος

Εικόνα αγίου Γεωργίου, 14ος αι.,
Μουσείο Πούσκιν, Μόσχα

Εικόνα αγίων Γεωργίου και Δημητρίου,
18ος αι.
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 984, 22.5×17.3×2 εκ., δωρεά
Ευστρατίου Δούκα)

β' όψη εικόνας με αγίους Σέργιο και Βάκχο, 1280 (;) [BYZANTIUM, FAITH AND POWER 2004, αρ. 230]

Εικόνα με αγίους Γεώργιο και Θεόδωρο, 1260 (;), Ι. Μ. Σινά [BYZANTIUM, FAITH AND POWER 2004, αρ. 231]

Δίζωνη εικόνα με αγίους Γεώργιο και Δημήτριο
με άγιο Παντελεήμονα και αγίους Θεοδώρους
με άγιο Αντώνιο,
τέλη 14ου – αρχές 15ου αι.
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 477, 99×51×3.2 εκ.)

Λεπτομέρεια από δίζωνη εικόνα με αγίους Δημήτριο, Γεώργιο και Θεοδώρους, 17ος αι.
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 501, 63.5×41×4.5 εκ.)

Λεπτομέρεια από τη δίζωνη εικόνα με τους αγίους Θεοδώρους, τέλη 14ου – αρχές 15ου αι. (ΜΒΠ, ΒΕΙ 477, 99×51×3.2 εκ.)

Εικ. 5. Άγιος Θεόδωρος ο Βαθροριάκης. Βυζαντινή εικόνα από σμάλτο. Αγία Πετρούπολη, Μουσείο Ermitage. 12ος αι.

[Τ. Παπαμαστοράκης, ΔΧΑΕ 20 (1998), Αθήνα 1999, 218, εικ. 5]

Τμήμα εικόνας από στεατίτη με τον άγιο Θεόδωρο Στρατηλάτη,
11ος αι., Βατικανό, Museo Sacra della Biblioteca Apostolica
[THE GLORY OF BYZANTIUM, αρ. 104, σ. 157-158]

Φορητή εικόνα, β' μισό 13ου αι., Βυζαντινό Μουσείο Βέροιας
[ΑΓΙΟΙ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ, αρ. 20]

Τοιχογραφία, 1385, Άγιος Γεώργιος Βουνού, Καστοριά
[Τσιγαρίδας 1999, εικ. 134]

Φορητή εικόνα, 17ος αι., Μονή Αγίου Παύλου
[ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, ΕΙΚΟΝΕΣ 1998,
εικ. 54-55 (Βασιλάκη)]

Φορητή εικόνα, β' τέταρτο 14ου αι.,
Μονή Χιλανδρίου, εκθεσιακός χώρος
[Πέτκοβιτς 1997, εικ. στη σ. 78]

Δεσποτική εικόνα , τέλος 15ου αι., Βυζαντινό Μουσείο Βέροιας
[ΑΓΙΟΙ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ, αρ. 25]

Τοιχογραφία, β' μισό 16ου αι., Ναός Παναγίας Περιβλέπτου [νότιος τοίχος
(φωτ. αρχείο Α. Τσιλιπάκου)]

Εικόνα αγίου Προκοπίου,
18ος αι.

(ΜΒΠ, ΒΕΙ 630, 32×24.8×2 εκ.)

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ, ΒΕΡΟΙΑ
ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ ΦΑΣΗΣ 1607

Η νίκη του αγίου ενάντια στους Σαρακηνούς (φωτ. αρχείο Α. Τσιλιτάκου)

Η θριαμβευτική είσοδος του αγίου στα Ιεροσόλυμα (φωτ. αρχείο Α. Τσιλιτάκου)

Εικόνα Θεοφάνειας αγίου
Προκοπίου,
19ος αι.
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 674,39×31×2,2 εκ.)

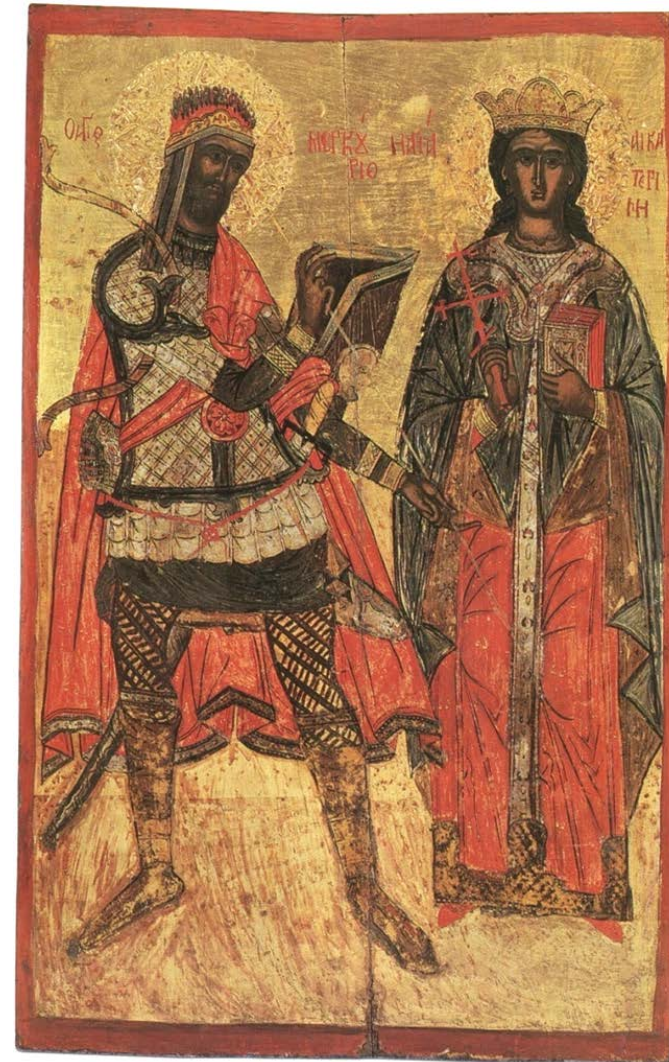
*Εικόνα με αγίους Μερκούριο και
Αικατερίνη,
18ος αι.
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 27, 27.8×22.3×2.5 εκ.)*

Άγιος Μερκούριος, Τοιχογραφία, 15ος αιώνας, Παναγία Παλαιοφορίτισσα, Βέροια, [Παπαζώτος 2003, εικ. 37]

Άγιος Μερκούριος, τοιχογραφία, 1430, Άγιος Ανδρέας Ρουσούλη, Καστοριά [Τσιγαρίδας 1999 εικ. 175, σ. 318]

Εικόνα με αγίους Μερκούριο και Αικατερίνη, μέσα 17^{ου} αιώνα, Συλλογή Ι. Μητρόπολης Βεροίας [Τσιούμη 2003, αρ. 40]

Εικόνα με τον άγιο Μερκούριο να φονεύει τον αυτοκράτορα Ιουλιανό, 10ος αι., Ι. Μ. Σινά [WEITZMANN 1976, Β.49, πίν. ΧΧΧΙ CIV]

Τοιχογραφία, ο άγιος Μερκούριος φονεύων τον Ιουλιανό τον Παραβάτη, 1600, Ναός Αγίου Βησσαρίωνα, Δομένικο Ελασσόνας
[Φωτ. Αρχείο Στ. Σδρόλια]

Φορητή εικόνα, ο άγιος Μερκούριος φονεύων τον Ιουλιανό, τελευταίο τέταρτο 15ου αι.,
Βυζαντινό Μουσείο Βέροιας [ΑΓΙΟΙ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ, αρ. 24]

«και εισελθόντα προς αυτόν εις τον παπιλεώνα (δηλ. τη σκηνή)....κρούσαντα αυτόν λόγχη (...）」 [PG , τ. 96, στ. 496].

Εικόνα αγίου Μηνά,
18ος αι.
(ΜΒΠ, ΒΕΙ 676,41×34.5×4.5 εκ.)

Τοιχογραφία αγίου Μηνά, 15ος αι.,
Ναός Παναγίας Μουζεβίκη, Καστοριά
(φωτ. αρχείο ΕΦΑ Καστοριάς)

Λεπτομέρεια της τοιχογραφίας με τον άγιο Μηνά, 15ος αι.,
Ναός Παναγίας Μουζεβίκη, Καστοριά (φωτ. αρχείο ΕΦΑ Καστοριάς)

Τοιχογραφία με τον άγιο Μηνά, 17ος αι.,
Ναός Παναγίας Κουμπελίδικης, Καστοριά (φωτ. αρχείο ΕΦΑ Καστοριάς)

Λεπτομέρεια της τοιχογραφίας με τον άγιο
Μηνά, 17ος αι.,
Ναός Παναγίας Κουμπελίδικης, Καστοριά
(φωτ. αρχείο ΕΦΑ Καστοριάς)

Σας ευχαριστώ θερμά για την προσοχή σας